

Список використаних джерел

1. Антошук А. О. Нова методика проведення практичних занять в умовах криміналістичних полігонів із використанням 3-d візуалізації. *Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 черв. 2020 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 42–45. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/285ae71d-3f28-43ea-bf41-49f1ff8b9a7e/content>.
2. Романюк В.В. Місце ЗВО зі специфічними умовами навчання в підготовці правоохоронців у системі МВС України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 114–116.
3. Антошук А. О., Курилін І. Р. Використання інноваційних підходів при викладанні криміналістичних навчальних дисциплін. *Актуальні питання криміналістики*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 20 груд. 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 41–45.
4. Тичина Д.М., Антошук А.О., Перцев Р.В. Криміналістичне забезпечення використання безпілотного літального апарату (дрону) у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 78: частина 2. 2023. С. 291–297. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.46>.

Атаманчук Володимир Миколайович,
завідувач кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз ННІ № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
Волошин Олексій Гнатович,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та судових
експертиз ННІ № 2 Національної академії
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРОВІ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ ОДОРОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасна обстановка в нашій державі продовжує залишатись складною, особливо її насильницька форма в результаті повномасштабної війни, що зумовлює правоохоронні органи вживати заходів з пошуку новітніх техніко-криміналістичних засобів та методів попередження та розслідування кримінальних правопорушень. Об'єднанні зусилля представників слідчих і експертних підрозділів, оперативних підрозділів під час розслідування тяжких злочинів проти життя і здоров'я особи є нагальною потребою сьогодення. Розширення

практики використання запахової інформації, вилученої з місця події, на нашу думку, перспективно допоможе в розслідуванні злочинів, в частині наповнення доказової бази.

В системі Міністерства внутрішніх справ України, протягом останніх років, значна увага приділяється розвитку відносно нової області криміналістичних досліджень – одорології. Так, в територіальних науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах Вінницької, Житомирської областей функціонують лабораторії з дослідження слідів запаху людини. Результати проведених досліджень мають високу ступінь достовірності і доказове значення в судовому розгляді.

Одорологічні дослідження використовуються як джерело отримання криміналістично-значущої інформації, зокрема:

- встановлення наявності слідів запаху особи, що перевіряється, на предметах, знайдених на місці події;
- встановлення наявності слідів запаху однієї і тієї ж людини на предметах, вилучених з різних місць події;
- встановлення наявності слідів запаху потерпілого на предметах, вилучених у злочинця і інших осіб.

Вирішення зазначених питань дозволяє встановити причетність конкретної особи до вчинення кримінального правопорушення, встановити його окремі обставини та механізм вцілому.

Окреслену проблематику в різні періоди досліджували науковці: Н.М. Д'яченко, А.А. Кириченко, В.А. Касін, А.К. Туманов, М.В. Салтєвський, Г.М. Собко та інші.

За результатами наукових досліджень, людина розглядається як джерело запаху, який складається із сукупності хімічних елементів або речовин, до яких варто віднести: а) власні запахи людини, пов'язані з фізіологічною діяльністю різних залоз, захворюваннями окремих органів, дієтою; б) запахи, внесені предметами туалету і гігієни (мило, парфуми, креми і т.п.); в) запахи, пов'язані з побутовими і професійними умовами. Внаслідок змішування зазначених компонентів утворюється запах конкретної людини.

Протягом останніх років, судові експерти та науковці, відзначають розширення кола досліджених джерел запахової інформації, а саме одорологічні дослідження слідів крові.

Кров – рідка тканина, що заповнює артерії, вени і капіляри, складається з прозорої, блідо-жовтої плазми (сироватки) і зважених в ній формених елементів: еритроцитів, лейкоцитів, тромбоцитів які несуть у собі велику, генетично обумовлену інформацію, яка може залишатись на тілі та одязі злочинця, знаряддях злочину, різних предметах на місці події.

Кров, безперечно, містить індивідуалізуючі організм пахучі речовини в найбільш чистому початковому їх вигляді. Ці речовини стають джерелом неповторного особистого запаху суб'єкта, його біологічним «паспортом». Про це свідчить характерна впевненість, з

якою собаки-детектори об'єднують запах, зібраний з крові, з пахучими пробами, взятих з різних ділянок шкіри тої ж самої людини. Сприйняття собаками-детекторами особистого запаху із слідів крові не виключалося і при змішуванні крапель крові з такою ж самою кількістю крові іншої людини чи тварини (в процесі експерименту змішували кров людини з кров'ю великої рогатої худоби, свині, птахів). Накладення слідів парфумерних або виробничих запахів також не перешкоджало проведенню ідентифікації особи по пахучих слідах з її крові. Виявлення індивідуалізуючого фактора в слідах крові людини стало певною віхою у становленні даного експертного напрямку, зробило це джерело пахучих слідів унікальним і найважливішим об'єктом ольфакторного аналізу.

Науковці приділяють слідам крові особливої уваги з кількох причин:

- внаслідок їхньої унікальної інформативності – в слідах крові знаходиться повний комплекс даних ольфакторної характеристики людини, крім того, сліди крові порівняно легко виявляються при проведенні різних слідчих (розшукових) дій;

- через природну здатність сліди крові, що висохли, можуть роками утримувати в своїй структурі пахучі елементи;

- кров являється самим чистим, звільненим від зовнішніх перешкод джерелом пахучих слідів суб'єкта і використовується для отримання повноцінних порівняльних зразків для криміналістичного дослідження ольфакторним методом.

Для вирішення завдання було вибрано спосіб переведення слідів крові із сухого в газоподібний стан з наступною їх конденсацією на охолоджуваній поверхні (у фізико-хімічних дослідах зустрічається назва методу «холодний палець»). Спосіб базується на посиленні летючості пахучих речовин при підвищеній температурі, здатності їх накопичення в процесі конденсації на охолоджуваних поверхнях та на стійкості індивідуалізуючих людину компонентів в достатньо широкому діапазоні температур.

Існуюча методика вилучення пахучих речовин з плям крові і технічні прийоми роботи із збирачем пахучих слідів базуються на наступному. Фрагмент плями на тканині поміщають в очищену від пахучих речовин кювету із алюмінієвої фольги, яку виготовляють для запобігання забруднення приладу від забруднення кров'ю. Очищення кювети проводять в сухоповітряному стерилізаторі при температурі 120-180 градусів за Цельсієм протягом 15 хвилин. Зразок крові розмочують в декількох краплях (0,1 мл) водопровідної води. Для прискорення процесу часточки крові розминають пінцетом. Потім кювету із алюмінієвої фольги з підготовленим препаратом крові поміщають на дно ємності збирача. Випаровувач з'єднують з охолоджувачем приладу і ємність охолоджувача заповнюють рідким азотом або іншим холодоагентом. Із збирача, використовуючи

масляний насос відкачують повітря і поміщають нижню частину збірника пахучих слідів на киплячу водяну баню.

При підвищенні температури сорбційна смісь колоїдного розчину крові, який містить пахучі речовини, знижується, рівновага співвідношень між концентрацією речовин, сорбованих в твердій та рідкій фазах, і концентрацією цих речовин в газоподібній фазі зміщується в сторону їх випаровування. В наших умовах процес випаровування та конденсації зразка пахучих речовин займає в середньому 10–15 хвилин.

По ходу випаровування холодоагент додають в охолоджувач збірника пахучих речовин. Після їх виділення збирач знімають з водяної бані і, обережно відкриваючи кран, повільно підвищують тиск в пристрої, повільно заповнюючи його атмосферним повітрям. Після цього охолоджувач від'єднують від випаровувача, залишки азоту зливають в дюар, а зібрану в вигляді інею воду та пахучі речовини переносять протиранням на шматочки тканини, які після цього герметизують в скляних банках. Всі маніпуляції по підготовці препаратів крові, виділенню із них індивідуалізуючих суб'єкта пахучих речовин виконують з дотриманням умов, забезпечуючих захист зразків крові ті виділених пахучих речовин від по сторонніх забруднень (пробопідготовку проводять в витяжній шафі з використанням резинових рукавичок та пінцетів як захисних засобів). Отриманні проби пахучих речовин відразу ж або протягом 5 років (строк, перевірений експериментом) використовують при проведенні ольфакторного дослідження.

Вакуумна кріогенна установка дозволяє найкраще зібрати ймовірні сліди індивідуального запаху людини з будь-якого носія, який не може бути безпосередньо використаний в одорологічному дослідженні, але за своїми розмірами може бути вміщений у цю установку, і при цьому не знищити або якимось змінити, як інші ймовірні сліди, які можуть знаходитися на цьому носії, так і самого носія. Інтенсивне витягання ймовірних слідів індивідуального запаху людини здійснюється в умовах вакууму і кріогенної конденсації пахучих речовин при градієнті температур від +40 до –150 °С. Витягання ймовірних слідів індивідуального запаху людини здійснюють у пристрої з термостійкого скла, що являє собою замкнену систему, складену з двох герметично сполучених ємностей, розташованих одна над іншою (див. мал. 1).

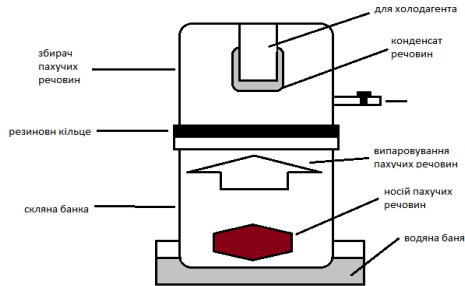

Рис. 1. Вакуумна криогенна установка

Використання такого способу виділення пахучих речовин (збирач пахучих слідів), на нашу думку, дозволять підвищити ефективність використання слідів крові як традиційно важливого об'єкта судово-біологічних досліджень.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Про судову експертизу: Закон України зі змінами та доповненнями, внесеними законами України від 23.04.2003 р. № 662-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

4. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України № 570 від 06.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-08>.

5. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: наказ МВС України № 1339 від 3.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>.

6. Кваліфікація та розслідування порушення законів і звичаїв війни: наук.-практ. посіб. / А.А. Вознюк, І.В. Жук, О.В. Таран, С.С. Чернявський, Р.В. Осуховський, В.В. Арешонков, В.М. Атаманчук, І.Г. Малиш, за заг. ред. М.С. Цуцкірідзе, В.В. Чернея, А.А. Вознюка. К.: Норма права, 2023. 320 с.

7. Коропецька С. О. Відібрання зразків біологічного походження на стадії досудового розслідування: методичні рекомендації. Івано-Франківськ. 2016. 48 с.

8. Криміналістика: підручник / В.В. Пяковський, В.К. Весельський, А.В. Іщенко та ін. Київ: Центр учб. літ., 2015. 704 с.

9. Conceptual problems of investigation and prevention of enforced disappearance of persons in the conditions of armed aggression, cuya

autoría corresponde / Mirkovets Dmytro, Atamanchuk Volodymyr, Marko Sergii, Dubivka Irina : y Matsola Antonina el cual será publicado en la Revista Cuestiones Políticas, Volumen 39, Número 69, 2021.

10. Судові експертизи в процесуальному праві України: навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Вид-во Ліра-К, 2019. 424 с.

11. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.]; за заг.ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Філія вид-ва «Право». 2020. 752 с.

Александренко Олена Віталіївна,
науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології
ННІ № 2 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ: ПОГЛЯД ВИКЛАДАЧА, НАУКОВЦЯ, ПРАКТИКА

Будь-яке вдосконалення діяльності та підвищення ефективності роботи галузі економіки, окремо взятого підприємства тощо неможливе без головного: без їх кадрового складу, колективу людей, які вирішуватимуть вказані завдання. Не є виключенням вітчизняна правоохоронна система, яка за роки незалежності України зазнала і пережила стільки реформвань, як ніяка інша галузь. Враховуючи завдання, які стоять перед правоохоронними органами України, та сучасні реалії українського життя (відкрита повномасштабна агресія, воєнний стан, численні руйнування інфраструктури, кількість внутрішньо переміщених осіб та ін.) актуальності набувають питання ефективної їх роботи, що насамперед пов'язано із особовим складом, з якістю його підготовки.

Серед проблем, які супроводжують процес підготовки майбутніх правоохоронців, однією з них, такою, що може потягти появу нових проблем, нам видається нестача або невміння використовувати слідчими та їх процесуальними керівниками на практиці необхідних у щоденній діяльності знань з різних галузей знань. Для слідчого, це, насамперед, криміналістика, судова медицина, судова психологія, нові можливості і методики судових експертиз, досвід розслідування злочинів, викладений у спеціальній та мемуарній літературі (спогади слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів, експертів). Вміле використання таких знань при розслідуванні вказати нові можливості і шляхи для виявлення і збирання доказів, для вирішення складних слідчих ситуацій.

Відомий через успішні розслідування гучних злочинів слідчий в особливо важливих справах В.І. Калініченко, згадував про користь у своєму становленні як слідчого вивчення практичного досвіду